

Karhunen Salla

Pienten lasten kokema taloudellinen eriarvoisuus

Kandidaatin tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Varhaiskasvatus
2022

Oulun yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Pienten lasten kokema taloudellinen eriarvoisuus (Salla Karhunen)
Kandidaatin tutkielma, 23 sivua
tammikuu 2022

Tutkielma on kirjallisuuskatsaus pienten lasten kokemasta taloudellisesta eriarvoisuudesta, jonka aiheena on lapsiperheen köyhyys ja yleisen taloudellisen tilanteen vaikutus perheeseen ja sitä kautta perheen lapseen. Tutkimuksen kautta saadaan vastauksia aiheeseen, voiko lapsi kokea taloudellista eriarvoisuutta etsitään kulutuksen ja ympäristön näkökulmista. Varhaiskasvatuksen tärkeys pienelle lapselle on suuri ja sen vaikutukset lapseen vielä suuremmat. Onko varhaiskasvatuksessa talouteen liittyviä eriarvoistavia piirteitä ja jos on niin miten ne tulevat ilmi.

Suomessa lapsiperhe köyhyyttä ei ole paljoa, kun suhteuttaa muihin maihin. Huolestuttavaa on silti se, että Suomessa elävistä lapsista 5 prosenttia elää lapsiköyhyysrajan alapuolella. Hyvinvointivaltion tunnetun Suomen varhaiskasvatus on synnystään asti taistellut lasten hyvinvoinnin puolesta. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulisi kohdella jokaista lasta tasavertaisesti ja puuttua lasten välisiin eriarvoistaviin tilanteisiin. Vaikka päiväkodissa eriarvoistaviin piirteisiin pyrittäisiin puutumaan, on silti mahdotonta täysin kitkeä eriarvoistavia tekijöitä pois lasten ympäristöstä ja lasten keskuudesta.

Kuluttaminen on vahvasti läsnä lapsen arjessa. Lapsi syntymästään asti on mukana kuluttamisessa vanhempiensa kautta. Lasten keskuudessa vaatteiden ja älylaitteiden omistamisella voi olla suurikin merkitys statuksen ja ystävyysuhteiden muodostamisen kannalta. Lapsi muodostaa helpoiten ystävyysuhteita sellaisen lapsen kanssa, joka tulee samoista taloudellisista lähtökohdista.

Taloudellista eriarvoisuutta näyttäytyy pienten lasten arjessa ja se vaikuttaa erityisesti lapsen perheessä ja lapsen kaveripiirissä. Perheen taloudellisella tilanteella on vaikutusta lapseen niin hyvällä kuin huonolla taloudellisella tilanteella. Köyhyydessä elävällä lapsella voi olla hankaluuksia saada omia perustarpeitaan täytettyä. Myös vastuu perheen taloudesta voi osaksi tulla lapsen harteille. Perheen hyvä taloudellinen tilanne voi myös vaikuttaa lapseen negatiivisesti. Paljon töitä tekevä vanhempi ei ole yhtä lailla läsnä, jolloin vanhemmalla ei ole aikaa lapselle. Yhteinen aika vanhempien kanssa on se tärkein asia. Loppupeleissä lapselle ei ole niin väliä perheen taloudellisella tilanteella, jos lapsen perustarpeet tulevat täytetyiksi.

Avainsanat: Talous, eriarvoisuus, lapsuus, varhaiskasvatus, lapsiperhe

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Köyhyys lapsiperheissä	3
2.1	Köyhyyden määritelmä	3
2.2	Lapsiperheen köyhyys	4
2.3	Kansainvälinen näkökulma suhteelliseen köyhyyteen	5
3	Taloudellinen eriarvoisuus lapsiperheissä	7
3.1	Taloudellisen tilanteen yleinen vaikutus lapsiperheessä	7
3.2	Lapsen kokema taloudellinen eriarvoisuus	7
4	Kasvatus instituutioiden vastuu talousasioiden opettamisesta	9
5	Varhaiskasvatuksen historiaa	10
5.1	Lastentarhojen ja päiväkotien synty	10
6	Varhaiskasvatus	12
6.1	Taloudellinen eriarvoisuus varhaiskasvatuksessa.	12
7	Lapsiperheiden kulutuksen merkitys	14
8	Lapsiperheen koti	16
9	Lapsen hyvinvointi	18
10	Lopuksi	20
	Lähdeluettelo	22

1 Johdanto

Tutkimukseni aiheena on taloudellinen eriarvoisuus, jota lähestytään sen kautta, millainen vaikutus perheen taloudellisella tilanteella on lapseen, sekä miten se vaikuttaa lapseen.

Aiheena taloudellinen eriarvoisuus on erityisen mielenkiintoinen. Sitä pystyy tarkastelemaan niin monelta kantilta, että loppua ei näy. Valitsin tarkasteltaviksi aiheiksi itseäni kiinnostavat näkökulmat, kuten varhaiskasvatuksen historia, lapsen hyvinvointi ja kuluttaminen. Pääaineeni varhaiskasvatus on siinä mielessä mielenkiintoinen taloudelliseen eriarvoisuuteen liittyen, sillä varhaiskasvatuksen lähtökohdat on sodan jälkeen olleet saada orvot lapset pois kaduilta, sekä luoda lapselle turvallinen paikka kodin ulkopuolella, jotta myös perheen äidit ovat päässeet töihin. Tämähän koskee nimenomaan juuri sitä yhteiskunnan ryhmää, jolla taloudellinen tilanne vaikuttaa perheen ja lasten hyvinvointiin.

Kasvatustieteen pohjimmainen tehtävä on tuottaa ja luoda tietoa kasvatustodellisuudesta. Kasvatustieteen tehtävänä on eritellä ja määrittää tutkimuskohteensa oleellisia piirteitä ja määrittellä se, mitä tällä kyseisellä kasvatukseen liittyvällä ilmiöllä tarkoitetaan. (Siljander, 2014, s. 15.)

Valitsin aiheekseni nimenomaan taloudellisen eriarvoisuuden, sillä koen sen olevan sellainen aihe, johon törmää yllättävän usein. Tänä keväänä esimerkiksi YLE on (7.3.2021) uutisoanut tällaisesta aiheesta: ”Onko lapsiperheköyhyys kiusallinen asia? Vähävaraisuus eriarvoistaa lapsia, mutta Suomi ei halua korvamerkkittyä miljoonatukea ongelman torjumiseksi”, uutinen sivuaa muun muassa koronaviruksen tuomia taloudellisia vaikeuksia lapsiperheissä ja sitä, että ongelmalle ei ole vielä keksitty EU:n tasolla toimivaa ratkaisua. Koen, että aiheen käsittely on tärkeää ja se lisää tietoutta lapsiperheiden taloudellisista vaikeuksista.

Lähestyn taloudellista eriarvoisuutta nimenomaan lapsen ja lapsiperheen näkökulmasta. Pääosassa tarkastelen lapsiperheen kokemaan taloudellista eriarvoisuutta, sillä perheen sisäinen taloudellinen asetelma liittyy vahvasti lapsen kokemaan taloudelliseen eriarvoisuuteen. Pysin tarkastelemaan aihetta varhaiskasvatusikäisten lasten perheiden näkökulmasta. Selkeä rajaus lapsiperheisiin menee siinä, että perheen lapset ovat alaikäisiä, sekä varhaiskasvatusikäinen lapsi on alle 7-vuotias.

Varhaiskasvatus ikäisten lasten arkeen linkittyy vahvasti päiväkotia ja kotia, jolloin näiden alueiden tarkastelu on olennaista. Lisäksi lapsien sosiaalisten suhteiden linkittyminen taloudelliseen tilanteeseen on tärkeää selvittää. Käsittelen tutkielmassani pääosin varhaiskasvatuksen näkökulmaa, eli nostan kasvatuksen näkökulmasta päiväkodin esille. Päiväkoti ja koti linkittyvät yhteen ja ovat lähes päivittäin yhteistyössä toistensa kanssa, siksi on hyvin olennaista käsitellä näitä molempia lapsen arjen tärkeitä paikkoja.

Lapsiperheiden taloudellisen eriarvoisuuden tarkastelu lisää ymmärrystä erilaisten perheiden tilanteesta, sekä lisää tietämystä eriarvoistavista asetelmista, joka itsessään voi muuttaa varhaiskasvatuksen kentällä olevia toimintamalleja. Varhaiskasvatuksen henkilöstön kuuluu ymmärtää ja olla sensitiivisiä niille, että jokainen lapsi tuntee olevansa yhtä arvokas, riippumatta perheen taloudellisesta tilanteesta.

Taloudellinen eriarvoisuus ei synny siitä, että toisella on vähemmän rahaa kuin toisella. Se syntyy siitä, kun toisella ei ole samanlaisia mahdollisuuksia kuin toisella ja nämä mahdollisuudet ovat hyvin konkreettisesti riippuvaisia rahaan. Lapset hakevat ikätovereidensa hyväksyntää muun muassa tavaroiden ja kokemusten avulla. Haluan tietää miksi ja millä perusteilla lapset kokevat taloudellista eriarvoisuutta ja millainen vaikutus perheen taloudellisella tilanteella on lapsen?

Yksiä merkittäviä asioita perheen taloudellisen tilanteen kannalta on kulutus ja siihen kuluvat resurssit. Mitä lapsiperheen kulutus on ja millaiset kulutukseen liittyvät tekijät vaikuttavat yksilön hyvinvointiin? Materiaalin merkitys korostuu lapsilla sitä mukaa mitä vanhemmaksi tullaan. Haluan selvittää, onko varhaiskasvatusikäisillä lapsilla merkitystä materiaalin sitoutumisella heidän arkielämäänsä. Mitä materiaalia ja kulutus merkitsee ja miten ne vaikuttavat pienen lapsen tai hänen perheensä kokemaan taloudelliseen eriarvoisuuteen? Onko sillä merkitystä, millaisessa asunnossa perhe asuu ja miten taloudellinen tilanne vaikuttaa lapsen hyvinvointiin? Näitä kaikkia aiheita käsittelen tutkielmassani.

2 Köyhyys lapsiperheissä

2.1 Köyhyyden määritelmä

Köyhyys on itsessään monin erilaisin tavoin mitattava suhteellinen ilmiö. On täysin eri asia olla köyhä lapsiperhe Suomessa kuin esimerkiksi Bangladeshissa. Suomessa ennen 1990-luvun lamaa köyhyyttä pidettiin yleisesti täysin yksilöllisenä ongelmana. Syinä köyhyydelle määriteltiin muun muassa alkoholismi, laiskuus ja kyvyttömyys huolehtia taloudellisista asioista. Se mitä muuttui 1990-luvun laman jälkeen, on se, että köyhyys nousi kaikkien näkyville ja siitä tuli pikemminkin rakenteellinen ilmiö. (Oksanen & Salonen, 2011)

Mitä on köyhyys nykypäivänä? Pienituloisen talous elää köyhyudessa. Köyhyyden määritelmästä on monia erilaisia näkökulmia. Talous määritellään pienituloiseksi, silloin kun sen tulot ovat 60 prosenttia pienemmät kuin koko väestön mediaani (Pietiläinen et al., 2013) Jokaisessa valtiossa on oma köyhyysrajansa ja se on täysin riippuvainen väestön tulojen keskiarvosta. Täytyy myös huomioda, että Suomessa hyvinvointivaltio turvaa vähävaraisten perheiden arkea, kun taas Yhdysvalloissa näitä mekanismeja on huomattavasti vähemmän. (Ruckenstein, 2013) Vuonna 2017 tehdyn selvityksen mukaan Suomessa köyhyysraja oli kulutusyksikköä kohden 1230 € kuukaudessa. Kulutusyksikkö käsite huomioi perheen lasten iän ja perheen koon. Esimerkkinä perhe, jossa kaksi alle 14-vuotiasta lasta ja vanhemmat. Heidän tulonsa menivät köyhyysrajan alapuolelle, jos ne olivat kuukaudessa alle 2583 €. Vertailuna perhe, jossa vain yksi vanhempi ja kaksi alle 14- vuotiasta lasta. Tässä perheessä raja oli 1968 € kuukaudessa. Näiden tietojen valossa saatiin tilastoa siitä, kuinka monta lasta Suomessa elää köyhässä perheessä, tulos oli 150 000 lasta. (Hakovirta & Kallio, 2020)

Köyhyys käsitetään yleensä taloudellisten resurssien puutteena. Monet tutkimukset ovat näyttäneet, että köyhyyteen liittyy paljon ongelmia, jotka eivät ole materiaalisia. Puhutaan suhteellisesta lähestymistavasta, eli köyhyys on suhteellista, kun taloudellisten resurssien puute aiheuttaa sosiaalista rajoittuneisuutta. (Hakovirta & Kallio, 2020) Suhteellinen köyhyys voi olla sitä, että perheellä ei ole varaa laittaa lapsia esimerkiksi harrastuksiin. Kun verrataan suhteellista köyhyyttä absoluuttiseen köyhyyteen, huomataan köyhyyden erilaisia tasoja. Absoluuttinen köyhyys on sitä, että yksilöllä ei ole tarpeeksi taloudellisia resursseja edes

välttämättömiin perustarpeisiin. Tällaisia perustarpeita ovat ruoka, juoma ja suoja asumiseen. Absoluuttista köyhyyttä näyttäytyy enemmän kehitysmaissa kuin Suomessa. (Hakovirta & Kallio, 2020) Tästä syystä köyhyyttä on vaikea määrittää, kun siihen ei ole, varsinkaan suhteellisessa köyhyydessä, tarkkaa rajaa. Juuri tämän absoluuttisen köyhyyden määritelmän varjolla helposti sokaistutaan sille, että suhteellista köyhyyttä esiintyy myös hyvinvointivaltioissa.

Hakovirran ja Rantalaihon tutkimuksessa Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa (2012) kerrotaan ettei lapset itsessään halua identifioitua köyhäksi. He vertaavat itseään muihin lapsiin ja erityisesti niihin, joiden tilanne on vielä heikompi. Niissä tapauksissa, joissa ei olekaan sitä heikommassa tilanteessa olevan vertailukohtaa, lapsi kiinnittää huomiota oman elämänsä asioihin, jotka ovat hyvin. Esimerkiksi lapsen omaan terveyteen. (Hakovirta & Rantalaiho, 2012) Eli, jos lapsen terveydellinen tila on hyvä, hän suuntaa voimavaransa ja keskittymisensä siihen, perheen heikon taloudellisen tilan sijasta.

2.2 Lapsiperheen köyhyys

Köyhyys tarkoittaa sitä, että ei ole tarpeeksi rahaa normaaleihin arkisiin asioihin. Köyhyys on rahan puutetta, joka johtaa siihen, että lapsiperheellä ei ole tarpeeksi rahaa esimerkiksi ruokaan, vaatteisiin, asumiseen sekä lapsen harrastuksiin. Köyhyydellä on kokonaisvaltainen vaikutus lapsiperheen arkeen ja koko elämään. (Hakovirta & Rantalaiho, 2012) Teoksessa lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus (2020) määritellään lisäksi suhteellisen lapsiperhe köyhyyden olevan sitä, että perheellä on puutteelliset voimavarat toimia yhteiskunnassa normaalina koetun tai yleisesti hyväksytyyn tavan mukaan. Eli köyhyyden rajat eivät toisaalta olekaan niin yksinkertaiset selittää.

Lapsiperheköyhyyden mittari sisältää tiedon lapsiperheiden suhteellisesta köyhyysasteesta. Hakovirran ja Rantalaihon(2012)tutkimuksen eläytymistarinoissa köyhien lasten vanhempia kuvattiin sosiaalisten ongelmien ja toivottomuuden kehyksissä. Tästä yhtenä esimerkkinä alkoholismi (Pietiläinen, Tilastokeskus, & Sauli, 2013). Lapsiperheköyhyyden mittari sisältää tiedon lapsiperheiden suhteellisesta köyhyysasteesta. Tämä tarkoittaa köyhyysrajan alapuolella elävien lapsiperheiden osuutta verraten kaikkiin lapsiperheisiin, joissa asuu alaikäisiä lapsia. (Hakovirta & Kallio, 2020) Lapsen taloudellisten resurssien vähäisyys, eli toisin sanoen lapsen köyhyys, yhdistetään lähes poikkeuksetta lapsen perheeseen (Hakovirta & Rantalaiho, 2012, s.98).

Kun lapset kuvaavat perheen yhteistä tekemistä tulee esille esimerkiksi ulkomaanmatkat, kuin myös yhtä lailla yhteiset ruokailut. Taloudellinen eriarvoisuus syntyy, kun vertaillaan muihin lapsiin. Köyhällä perheellä ei ole varaa ulkomaanmatkaan, kun taas varakkaalla perheellä on. (Hakovirta & Rantalaiho, 2012) Toki tämä on hyvin kärjistettyä, sillä eihän kaikki perheet varakkuudesta riippumatta käy ulkomaanmatkoilla. On mielestäni eri asia jäädä kokemuksen ulkopuolelle ainoana yksilönä, kun taas niin että on ainoa, joka on kokenut näitä asioita. Myös se, että nostetaan tällaisia asioita esille päiväkodissa tai koulussa henkilökunnan toimesta. Pääseekö yksi lapsi aina kertomaan omista reissuistaan muille ja jakamaan kivoja tuliaiskarkkeja, kun toinen miettii, saako tänäänkään kotona lämmintä ruokaa.

Hakovirran ja Rantalaihon (2012) tutkimuksessa tulee esille lasten pohdintoja siitä, että varakkaiden perheiden lapset voivat kokea eriarvoisuutta siitä, että heidän vanhempi tai vanhemmat ovat kiireisiä, koska tekevät paljon töitä. Toisaalta tutkimuksessa koettiin köyhien lasten vanhempien olevan lastensa suhteen passiivisempia, eivätkä välitä lastensa tekemisistä. (Hakovirta & Rantalaiho, 2012) Tämä ei tarkoita sitä, että näin tapahtuu jokaisessa varakkaassa tai köyhässä perheessä. Tarkoituksena on havainnoida, että aina hyväkään rahallinen tilanne ei tee perhettä onnelliseksi. Tutkimuksessa olennaisin esille tullut asia lapsille on heidän perheensä yhteinen aika. Tästä syystä raha ei lasten arjessa esiinny vain yksipuoleisena. Rahalla saa periaatteessa ostettua yhteistä aikaa, kuten lomamatkat, mutta toisaalta raha pitää tienata, jolloin työnteko ja rahan tienäminen on pois perheen yhteisestä ajasta. (Hakovirta & Rantalaiho, 2012)

2.3 Kansainvälinen näkökulma suhteelliseen köyhyyteen

Unicefin kokoama yleiskatsaus *Child well-being in rich countries* (2013), käsittelee monipuolisesti lapsien hyvinvointia varakkaissa valtioissa. Laajan katsauksen ensimmäisessä osassa selviää, että lasten suhteellisen köyhyysasteen mittareilla Suomi, Alankomaat ja muita pohjoismaita on sijoittuneina kärkikastiin. Toisessa päässä eli kuvaajan hännillä on sijoittuneena Latvia, Yhdysvallat ja Romania. (Adamson & UNICEF, 2013)

Mittarin määritelmänä oli se, kuinka monta prosenttia alle 17-vuotiaista lapsista eli perheessä, jossa perheen tulot ovat alle 50 % kansallisesta keskiarvosta. Suomi on ainoa valtio, jossa

lapsiköyhyyttä on alle 5 %. Vertailuna Romania ja Yhdysvallat, joissa lapsiköyhyyttä kaavion mukaan on yli 20 %. (Adamson & UNICEF, 2013)

Kuten voi huomata, on Suomi tilastoihin nähden erityisen korkealla, kun vertaillaan suhteellista köyhyysastetta. Voi olla ylpeä siitä, että Suomessa tilanne on hyvä. Toisaalta riippumatta siitä, kuinka hyvä tilanne on, voidaan silti puuttua epäkohtiin, joita myös Suomessa vallitsee. Lapsiköyhyys pitäisi olla aivan minimissään niin Suomessa kuin muualla maailmalla. Hyvin huolestuttavaa on myös se, että kuinka esimerkiksi Yhdysvalloissa suhteellinen köyhyysaste on niin korkealla.

3 Taloudellinen eriarvoisuus lapsiperheissä

3.1 Taloudellisen tilanteen yleinen vaikutus lapsiperheessä

Perheen heikko taloudellinen tilanne vaikuttaa myös lasten arkeen ja lisää heidän elämäänsä taloudellista eriarvoisuutta. Heikko taloudellinen tilanne voi tarkoittaa muun muassa näitä asioita: Rahan puutetta, ruuan puutetta, puutteellista vaatetusta, rajoittuneita harrastusmahdollisuuksia, sekä heikentyneitä asumisolosuhteita. (Hakovirta & Rantalaiho, 2012) Heikon taloudellisen tilanteen omaavan perheen sisälle voi syntyä jännitteitä. Näin ollen perheen lasten harteille voi tulla aikuisten velvollisuuksia. Lapset saavat isompaa vastuuta kotitöistä ja joissain tapauksissa perheen lapsi tai lapset voivat mennä ansiotöihin, jotta perheen taloudellinen tilanne paranisi. (Hakovirta & Rantalaiho, 2012)

Teoksessa *Lapsuus ja Talous* (2013) käy ilmi, että ideaalinen äiti ajattelee lasta ennen itseään. Tämä tarkoittaa sitä, että äiti laittaa lasten halut ja toiveet vaistomaisesti omiensa edelle (Ruckenstein, 2013). Eli äiti saattaa helposti ostaa lapselleen tavaroita, joita lapsi haluaa ja jättää itsensä ja omat tarpeensa huomioimatta. On totta myös, että vanhempi kaventaa tuloeroja luopumalla omista tarpeistaan, jotta lapselle jää enemmän resursseja käytettäväksi. (Hakovirta & Rantalaiho, 2012)

Taloudellisen tilanteen kanssa kamppailevien perheiden lasten osallistumismahdollisuudet vapaa-ajan aktiviteetteihin ikätovereidensa tavoin tai heidän kanssaan on rajoituneempaa (Hakovirta & Rantalaiho, 2012, s.15). Esimerkiksi kalliit harrastukset, joissa on korkeat lukukausimaksut tai pitää omistaa paljon välineistöä, voivat nostaa lapsen statusta ja suosiota ikäryhmässään. Tällöin taloudellisesti niukemmassa tilanteessa olevien perheiden lapsilla ei ole yhtäläistä mahdollisuutta kuulua niin sanotusti suosittuihin lapsiin, varsinkin jos mittarina toimii edellä mainitut harrastukset (Hakovirta & Rantalaiho, 2012, s.20). Tämä on juuri sitä taloudellista eriarvoisuutta, kun lapsella ei ole ikätovereihinsa nähden samoja mahdollisuuksia.

3.2 Lapsen kokema taloudellinen eriarvoisuus

Lasten kokemat eriarvoisuuden tunteet voivat olla hyvinkin konkreettisia. Kun lapsella ei ole

tiettyjä tavaroita ja harrastuksia, joita muilla lapsilla on, hän voi tuntea häpeää omasta tilanteestaan. Häpeän tunne johtaa epäonnistumisen tunteeseen, josta ulos suljetuksi tulemisen pelkoon ja lopulta saavutetaan emotionaalinen huoli ja uupumus. Köyhyys voi tuottaa stigmaa lapselle, johon liittyy symbolinen merkitys. Se nostaa köyhyyden korkeammalle lapsen arjessa, kuin köyhyydestä johtuvat materialistiset seuraukset. (Hakovirta & Rantalaiho, 2012, s.15.) Kun lapsi on saanut köyhän leiman hän luultavasti, joutuu kantamaan sitä läpi lapsuuden. En ole itse varma, miten pitäisi suhtautua sanaan köyhä. Se on sana ja sillä on oikea merkitys, mutta sitä voi myös käyttää negatiivisessa mielessä haukkuma sanana ja juuri siihen, että leimataan lapsi tietämättä kaikkea perheen tilanteesta. Kukaan ei ainakaan tietääkseni halua olla köyhä, joten siinä mielessä sana johtaa negatiiviseen assosiaatioon.

4 Kasvatus instituutioiden vastuu talousasioiden opettamisesta

Tässä tutkielmassa keskeisiä kasvatustieteellisiä instituutioita ovat koulu ja päiväkoti. Voiko päiväkodilla tai koululla olla vastuu opettaa lapsille taloudellisista asioista?

Siljanderin teoksessa *Systemaattinen johdatus kasvatustieteeseen* (2014) kuvataan koulutuksen olevan nykyisen kasvatustieteen keskeisimpiä käsityksiä. Koulutus on kasvatusta suppeampi käsite ja se määrittyy niin, että koulutuksen tavoite on tuoda osaamista ja kompetenssia, jota pystyy hyödyntämään sosiaalisessa elämässä, työssä tai ammatissa. Koulutus on Siljanderin (2014) mukaan organisoitua toimintaa ja joka voidaan kuvata olevan yhteiskunnallinen instituutio ja yhteiskunnallisen säätelyn muoto. Koulutuksella kuvataan olevan tärkeä sosialisatiotehtävä ohjata koulutusjärjestelmässä koulutettavia erilaisiin tehtäviin ja sosiaalisiin asemiin. Koulutus on siis yhteiskunnan säätlemää toimintaa, joka järjestetään muodollisen koulutusjärjestelmän raameissa. (Siljander, 2014) Mielestäni voisi olla myös olennaista opettaa lapsille taloudellisia taitoja ja näin ollen ohjata heidät lapsesta asti kohti tervettä rahankäyttöä.

Ruckensteinin teoksessa *Lapsuus ja Talous* (2013) kerrotaan kasvatustieteellisten instituutioiden pitävän taloutta aikuisten asiana, joka ei kuulu lasten maailmaan. Omakohtaisena kokemukseni on juuri se, että taloudellisista asioista ei ole minulle lapsena paljoa puhuttu. Koulussa taloudesta alettiin puhumaan vasta yläasteen yhteiskuntaopin tunneilla. Ruckenstein (2013) näkee arjen raha asioiden opetteluun niin, että köyhille lapsille opetetaan perheessä sitä, mitä arki maksaa. Heille kerrotaan, paljonko on vuokra ja mitä ruoka ja vaatteet maksavat. Toisin on keskiluokkaisessa perheessä, jossa lasta saatetaan suojella talouteen liittyviltä asioilta. (Ruckenstein, 2013) Rahan käytön ja talouden asioiden opettelu jätetään tietyllä tavalla täysin vanhempien vastuulle. Toisaalta en näe sitä niinkään, että se olisi puolestaan täysin kasvatustieteellisten instituutioiden vastuulla. Koulu ja päiväkoti muodostavat olennaisen arjen kasvuympäristön lapsille (Hakovirta & Kallio, 2020) Jos jokaiselle lapselle voisi tarjota päiväkodissa ja koulussa opetusta taloudellisista asioista. Se voisi lisätä myös lapsien keskuudessa ymmärrystä erilaisista perheitä ja lapsia kohtaan. Tämä voisi lisätä vahvasti yhdenvertaisuutta.

5 Varhaiskasvatuksen historiaa

On helpompaa ymmärtää varhaiskasvatuksen näkökulmaa, kun varhaiskasvatuksen lähtökohdat ymmärtää. Varhaiskasvatus on luotu parantamaan lasten hyvinvointia ja nostamaan heidät yhteiskunnan huomaan. Tässä luvussa käsittelemme päivähoidon kehittymistä 1800–1900-luvuilla.

5.1 Lastentarhojen ja päiväkotien synty

Suomen köyhien lasten asemaan vaikutti vahvasti Suomen sota vuonna 1808–1809. Lapsia ilman vanhempia kierteli kerjäämässä ympäri maata. Pulmaan puututtiin köyhäinhuoltoainojalla huutolaisjärjestelmällä ja vasta 1800-luvun lopussa lastenkodit ja laitoshoidot yleistyivät. 1890-luvulla laajeni toinen suomalaisen kansanopetuksen suuri muutos, jolloin maahan synnyttiin kansakoulujärjestyksen perusmalli. Vuonna 1905 Suomessa valmistettiin ensimmäistä lastenhuoltolakiehdotusta. Silloin todettiin lasten huonohoitoisuuden ja pahatapaisuuden olevan vaarana yhteiskunnalle. Tästä seurauksena päätettiin luoda erityinen suojelukasvatusjärjestelmä, jonka tarkoituksena on ehkäistä yhteiskunnalle syntyvää vaaraa. Tällöin päätettiin perustaa kuntiin kasvatustalokunnat ja kotikasvatuksen tukimenetelmäksi muun muassa lastentarhoja ja -seimiä. (Antikainen et al., 2013)

1910-luvulla oli paljon keskustelua ongelmasta, joka liittyi turvattomiin lapsiin. Tämä keskustelu sai aikaan sen, että alettiin pohtia, miten voitaisiin tehdä ehkäisevää köyhäinhuoltoja ja edistää kansanopetusta. Ongelmien ratkaisuksi nousi ajatus lasten päivähoidosta, sekä kansanterveystyöstä. (Antikainen et al., 2013)

Lastenhoidon korostamisella yhteiskunnassa oli tarkoituksena tehdä ehkäisevää työtä köyhäinhuollon eteen. Tehtävänä erityisesti tällä kyseisellä järjestelmällä oli pelastaa “kaupunkien työläiskorttelien lapset katuelämän vaaroilta.” Tätä varten laadittiin kuusi kohtainen suunnitelma: Seimiä alle 3-vuotiaille lapsille, 3–7-vuotiaille lastentarhoja, kesälasterhoja, 7-14 vuotiaille lapsille käsityökouluja ja työtupia, kesäsiirtoloita ja kesäelätteelle antoja, sekä lastenjumalanpalveluksia, lukusaleja ja lainakirjastoja. (Antikainen et al., 2013)

Kansalaissota lisäsi Suomessa turvattomien lasten ongelmaa. Varsinkin Etelä-Suomen alueilla sotaorpojen määrä oli suuri, lähes 1 prosentti koko Suomen väestöstä. Pelkästään Helsingin alueella kuljeskeli lähes tuhat orpoa lasta. Vuonna 1918 todettiin etenkin tehdasyhdyskunnissa

tarvittavan turvattomille lapsille hoitoa ja ravintoa, varsinkin kun näiden lasten äidit ovat lähteneet töihin kodin ulkopuolelle. Näitä turvattomia lapsia varten tuli perustaa päiväkoteja. Päiväkodeissa lapset saataisiin pois kaduilta ja heille saataisiin opetettua hyviä tapoja. Yhtenä tavoitteena päiväkodeilla oli totuttaa lapset järjestykseen, työhön, tottelevaisuuteen, sekä lisäksi askarteluun.

Välittömästi kansalaissodan jälkeen vuonna 1919 muun muassa Helsingissä perustettiin lastenseimi (alle 3-vuotiaiden lasten päiväkot), sekä iltapäiväkoti koululaisille. Juuri silloin vuonna 1919 jopa kolmasosa lapsista, jotka olivat lastenhoidon piirissä, olivat puoliorpoja. Vuonna 1921 Helsingissä kokopäiväosastolla olevista lähes kaikki olivat yksinhuoltaja vanhemman lapsia. (Antikainen et al., 2013) Sota-aika jätti suuret jäljet yhteiskuntaan, sekä erityisesti yhteiskunnan lapsiin. Moni lapsi kasvoi ilman toista vanhempaa köyhissä olosuhteissa. Nimenomaan näitä lapsia varten varhaiskasvatus on perustettu. Eli otetaan heikommassa asemassa olevat lapset kaduilta pois yhteiskunnan huomioon ja kasvatetaan heistä tolkkuja yhteiskunnan kansalaisia.

Nykyinen varhaiskasvatus on muotoutunut sadan vuoden aikana paljon. Silloinen lastentarha oli hyvinkin erilainen. Lastentarhassa tarjottiin suojaa ja ruokaa. Siitä eteenpäin mentäessä tarkoituksena on ollut saada lapsille päiväksi hoitopaikka, kun perheen äiti on ollut töissä. Tämä on vahvasti kytköksissä teollistumiseen ja siihen, että perheen äitienkin täytyi mennä töihin. (Antikainen et al., 2013) Teollistuminen ja työläisperheet, kaikki liittyy siihen, että päiväkot on ollut alusta alkaen se paikka, jossa alemman sosiaaliluokan perheen lapset ovat saaneet lämpimän ruuan ja hoitoa (Antikainen et al., 2013). Tästä näkökulmasta, jos tarkastellaan taloudellista eriarvoisuutta varhaiskasvatuksen näkökulmasta, niin varhaiskasvatus on juuri se taho, joka pyrkii kaventamaan näitä taloudellisia eroja.

6 Varhaiskasvatus

“Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.” (L540/2018, 2§). Varhaiskasvatuksen tarkoitus on edistää lapsen hyvinvointia, terveyttä, kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. Tarkoituksena luoda lapsille turvallinen kasvun ympäristö ja antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa (L540/2018, 3§).

6.1 Taloudellinen eriarvoisuus varhaiskasvatuksessa.

Millainen käsitys varhaiskasvatuksen kentällä on lapsen kokemasta taloudellisesta eriarvoisuudesta?

Tutkaillessani opetushallituksen julkaisemaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet teosta, en voinut olla huomaamatta sitä seikkaa, että talous tulee esille vain siinä kohtaa, kun puhutaan kestävästä elämän tavasta, jossa pääpointtina on vastuullinen suhtautuminen ympäristöä ja luontoa kohtaan. Toki teoksessa on hyvin mainittu, että ”Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.”, joka mielestäni antaa hyvän pohjan lapsen taloudelliselle ajattelulle. (Opetushallitus, 2019)

Eriarvoisuudesta puhuttaessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainitaan, että lasten keskinäisissä sosiaalisissa kanssakäymisissä henkilöstö tunnistaa keskusteluiden eriarvoistavia piirteitä ja puuttuu niihin johdonmukaisuutta ja hienotunteisuutta käyttäen. ”Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.” (Opetushallitus, 2019) Eli varhaiskasvatuksen kentällä eriarvoisuuteen puututaan ainakin lasten kohdalla. Mitä jos henkilöstö itse ei tunnista eriarvoistavia piirteitä? Hyvänä esimerkkinä se, kun lähdetään kehuaan lapsia, joilla on alati uusia vaatteita. Tässä tilanteessa voi miettiä, että mikä siinä on huonoa? Näen itse sen niin, että jos aina nostetaan jalustalle se, jolla on mahdollisuudet saada asioita, joita muilla ei ole, samanaikaisesti poljetaan alaspäin niitä lapsia, joilla ei koskaan ole niitä mahdollisuuksia. Sama pätee kaikenlaiseen materiaan puhelimesta leluihin. Yleisesti kehuminen on hyvästä, mutta joskus sitä kannattaa harkita tarkkaan, missä ja miten sen tekee.

Olen sitä mieltä, että varhaiskasvatus on nimenomaan juuri se paikka, joka pohjimmiltaan taistelee eriarvoistumista vastaan. Lasten yksilölliset tarpeet huomioidaan ja tukea annetaan tarvittaessa etsimällä parhaimmat keinot yksilö huomioon ottaen. Lapsille tarjotaan päivän ruuat ja päiväunet. Tällöin jokaisella lapsella on samat mahdollisuudet oppimiselle, maha täynnä ja patterit ladattuna.

7 Lapsiperheiden kulutuksen merkitys

Hyvinvoinnin toteutumisen keskeisimpänä piirteenä pidetään tarveteorian näkökulmasta katsottuna ihmisen universaalien perustarpeiden täyttämistä. Nämä perustarpeet ovat esimerkiksi ruuan ja juoman tarve, suoja, sekä hygienia. Tänä päivänä nämä edellä mainitut perustarpeet eivät kuitenkaan riitä täyttämään ihmisen tarpeita, sillä perustarpeiden lisäksi on tullut erilaisia sosiaalisia ja kulttuurillisia tarpeita. Kun resurssit eivät riitä kaikkien tarpeiden täyttämiseen, joudutaan tarpeita laittamaan tärkeysjärjestykseen ja priorisoimaan. Lapsiperheessä perheenjäsenten eri tarpeet muuttuvat elämäntilanteen ja resurssien määrän, sekä laadun mukaan. Perheissä täytyy resursseista riippuen sovittaa perheenjäsenten tarpeita heidän tarpeiden, halujen, sekä mielenkiinnon kohteiden mukaan. (Lammi-Taskula & Karvonen, 2014)

Perheenjäsenten tarpeita voi esimerkiksi olla vaatteet, elektroniikka ja auto. Kun resurssit, eli raha, ei riitä täyttämään kaikkien perheenjäsenten kulutuksen tarvetta, pitää lähteä karsimaan tarpeiden täyttämistä. Nämä tarvittavat asiat voivat olla esimerkiksi tietynlaiset sosiaaliselta kantilta tärkeät vaatteet ja asusteet, jotka saavat lapsen kokemaan yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tarpeet voivat olla myös erilaiset kulkuneuvot tai välttämätön bussikortti. Näiden asioiden takia äidin tai muun perheenjäsenen voi olla pakko leikata omista menoistaan perheen heikosta taloudellisesta tilanteesta johtuen. Leikattavia asioita voi muun muassa olla perheen vanhempien ruoka tai hygieniatuotteet. (Hakovirta & Rantalaiho, 2012)

Nyky maailman kulutusyhteiskunnassa materian ja erilaisten hyödykkeiden kulutus liittyy vahvasti yksilön hyvinvoinnin saavuttamiseen. Hyvinvointi voidaan jakaa kolmeen eri kategoriaan, sosiaalinen, aineellinen ja henkinen hyvinvointi. Perheen taloudelliset resurssit antavat tietyt reunaehdot ja rajat kulutukseen liittyvien tarpeiden tyydyttämiseksi ja niiden avulla toimimiselle niin kotona, kuin kodin ulkopuolellakin. Perheen tulot ja varallisuus vaikuttavat perheen kulutusmahdollisuuksiin sekä lisäksi niiden laatuun ja määrään. Hyvinvoinnin näkökulmasta silti tulot ja taloudelliset resurssit ovat vain välineellinen keino tuottaa hyvinvointia. Olennaisinta hyvinvoinnin tuottamiselle on se, että mihin perheen taloudelliset resurssit riittävät ja mihin niitä käytetään. (Niemelä & Rajjas, 2014.) Eli minkälaisia tuotteita ja asioita ostetaan ja mihin niitä tarvitaan.

Suomalaisilla perheillä materiaallinen hyvinvointi on suurimmaksi osaksi hyvä. 90-luvun lama vaikutti lapsiperheisiin ja lisäsi se silloin huomattavasti lapsiperheiden eriarvoistumista.

Lapsiperheiden tulokäyttäytyminen polarisoitui, kun perheiden tulokehitys eriarvoistui. Kulutuksen paine nousi samaa vauhtia niin, että markkinoille syntyi lisää uusia lapsille ja nuorille kohdistettuja tavaroita, sekä palveluita. Lasten sosiaalista asemaan ja osallisuuteen saattaa tietyissä tilanteissa vaikuttaa heidän kuluttamismahdollisuutensa (Lammi-Taskula & Karvonen, 2014). Lasten taloudellinen samanarvoisuus on ystävyysuhteiden kannalta yksi keskeinen positiivinen tekijä (Hakovirta & Rantalaiho, 2012). Samankaltaiset kulutusmahdollisuudet vaikuttavat lasten ystävyysuhteiden rakentumiseen ja niiden ylläpitoon.

Keskeisimmät lapsiperheen kulutusmenot koostuvat arkikulutuksesta, joka on välttämätöntä, sekä liikenne-, kulttuuri- ja matkailukuluista. Perheen arkea sujuvoittaa erityisesti kaupungin ulkopuolella asuessa oma auto. Monenlaisilla hyödykkeillä on keskeinen rooli lasten, sekä nuorten elämässä. Jo ennen lapsen syntymään heille aletaan hankkimaan erilaisia kulutushyödykkeitä. Lapset eivät itse varhaisessa iässään säätele kulutushyödykkeiden hankintaa, vaan sen tekevät lapsen vanhemmat. Toisaalta hyvin varhain lapsi alkaa jo itse haluamaan erilaisia tavaroita. (Hakovirta & Rantalaiho, 2012.)

Lasten harrastukset ovat nykypäivänä yleisesti maksullisia ja niitä varten täytyy ostaa tarvikkeita ja välineitä. Vanhemmille on myös tärkeää, että heidän lapsillaan on yhtäläiset mahdollisuudet kuin ikätovereillaan. Tällä tavoin vanhemmat varmistavat, että lapsi ei tule syrjityksi omassa vertaisryhmässään sen takia, ettei lapsi omista tiettyjä tavaroita tai tuotteita. (Lammi-Taskula & Karvonen, 2014.) Erityisesti vapaa-ajan vietossa lapset ovat herkemmin eriarvoisessa asemassa, joka vaikuttaa lapsen kokemaan yhteenkuuluvuuden tunteeseen. Lasten vertaissuhteiden muodostamisessa samalla harrastuksella on suuri merkitys. Erilaiset hyödykkeet vaikuttavat lapsen yhteenkuuluvuuden tunteeseen. (Hakovirta & Rantalaiho, 2012)

8 Lapsiperheen koti

Suomalaisen perheen taloutta säätelee työllisyyden, sekä toimeentulon lisäksi lapsiperheen asumisen tila. Monien sukupolvien ajan suomalaisten lapsiperheiden elämää on sävyttänyt kodinomistusprojekti. Ensiksi aloitetaan pienestä omistusasunnosta ja siitä edetään suurempaan ja suurempaan asuntoon. Kyseessä on asunnon osalta paremman elämän tavoittelusta ja omistamisen ylivertaisuudesta verraten vuokralla asumiseen. (Lahikainen et al., 2001) Täytyy kyllä myöntää, että jo minulla lapsettomalla nuorella on omat haaveeni omistusasumisesta. Hankkisin nimenomaan isomman asunnon, jota saisin rempata ja sisustaa juuri niin kuin itse haluaisin. Minusta se tuo ihmiselle vapautta tehdä mitä haluaa. Toisaalta omistaminen on aina jonkinlaista vastuuta ja tietynlaista paikalleen pysähtymistä. Kahdessakymmenessä vuodessa on paljon muuttunut, mutta tämä asia pysyy mielestäni hyvin vakiona. 2020-luvun ihmiset asuvat hieman tiiviimmin ja asunnot ovat kompakteja ja joissain määrin jopa minimalistisia. Silti jos hintoja katsoo, on halvempaa ostaa 80-luvulla rakennettu omakotitalo kuin uusi kerrostalo yksiö.

Omistusasunnon hankinta on suuri monimerkityksellinen elämäntapavalinta. Se on investointi tulevaisuutta varten, sekä investointi oman asumistason nousuun. Myöhemmin sillä on merkitystä myös asumiskustannuksien alenemiseen. Jos ja kun asuntoprojekti onnistuu, se vaikuttaa sosiaalisen statuksen ja elämän hallinnan paranemiseen. Kun tarkastellaan lyhyellä aikavälillä, omistusasunnon hankinnassa on kyse isosta taloudellisesta ponnistuksesta, sekä investoinnista muun kuluttamisen kustannuksella. (Lahikainen et al., 2001)

Mikä merkitys omistusasunnon hankinnalla on lapselle? Itse asunnon hankinta lapsen näkökulmasta voi tarkoittaa niukkuutta, velkoja ja vanhempien pakollista työssäkäyntiä (Lahikainen et al., 2001). Pohjimmillaan lapselle ei ole merkitystä asutaanko vuokralla vai omassa asunnossa. Vanhemmille tästä syntyy tietenkin enemmän merkitystä. Suomessa kotitalouksien ylivoimainen säästö ja sijoituskohte on oma asunto. Asunnon omistaminen lisää vanhempien turvaa vanhuutta kohden, sillä asunnossa on rahaa sijoitettuna. Lapselle vanhempien omistusasunnosta syntyy hyötyä käytännössä vasta silloin kun lapsi mahdollisesti perii sen. Tämä tapahtuu tavallisesti vasta noin 40 ikävuoden jälkeen. (Lahikainen et al., 2001) Eikä sinänsä ole kovin tarpeellista lapsuuden kannalta ajatus siitä, että joskus vanhempien menehdyttyä saa heidän vanhan asuntonsa. Lapselle perheen omistusasunto merkitsee, varsinkin kun lainaa on vielä maksettavana, sitä ettei vanhemmilla ole mahdollisuuksia rahoittaa heidän koulutustaan ja lapseen ei ole varaa kuluttaa niin paljon rahaa. Kun asunnon

lainat on saatu maksettua, on sillä vaikutus perheen kulutuspotentiaalin lisääntymiseen. (Lahikainen et al., 2001) Toisin sanoen lapselle on arvokasta vanhemman aika ja se, kuinka paljon heillä on varaa käyttää rahaa suoraa lapseen. Vaikka lainan maksamisen jälkeen perheellä olisi enemmän varaa kuluttaa, on todennäköisesti lapsi jo kasvanut lapsuuden ohi, jolloin sillä ei ole enää merkitystä lapsuuden kannalta. Kun mietitään muita merkitseviä asioita, perheen statuksen nousu voi mahdollisesti vaikuttaa myös lapsen statukseen. Toisaalta kun tarkastellaan varhaiskasvatusikäisiä lapsia, on hyvin epätodennäköistä, että sen ikäisillä lapsilla tällä asialla olisi sen suurempaa merkitystä.

Se mikä eroaa omistusasunnolla ja vuokra-asunnolla on se, että toinen on pysyvämpi asumismuoto. Monia muuttujia voi tulla eteen, esimerkiksi vuokralla asuessa vuokranantaja irtisanoo vuokrasopimuksen tai asunto myydään. Omistusasunnossa viihdytään pidempään. Toki tämä on täysin minun oma näkemykseni, sillä minäkin olen lapsena asunut 12 vuotta ensimmäisessä kodissa ja siitä eteenpäin seuraavassa siihen asti, kun muutin omilleni. Lapsien jälkeenkin vanhemmat saattavat jäädä asumaan samaan asuntoon. Omistusasunnossa asuminen voisi mahdollisesti tuoda lapselle enemmän turvaa ja pysyvyyden tunnetta verrattuna vuokralla asumiseen.

9 Lapsen hyvinvointi

Lapsen hyvinvointiin liittyy monia tekijöitä. Minkkinen (2011) artikkelissaan opettaja ja lasten hyvinvointi määritteli lapsen hyvinvoinnin koostuvan neljästä eri osa-alueesta. Nämä alueet on käsitelty fyysiseen -, psyykkiseen -, sosiaaliseen - ja materiaaliseen hyvinvointiin. Jos tarkastellaan materiaalista hyvinvointia, siihen vaikuttavat muun muassa lapsen käytettävissä olevat materiaaliset resurssit. (Minkkinen, 2011, s63.) Nämä materiaaliset resurssit voivat pitää sisällään lapsen arjessa esiintyvät välttämättömät tavarat, kuten puhelin, tietokone, vaatteet taikka hammasharja. Välttämättömyys riippuu täysin siitä, kuinka arki pyörii ilman näitä asioita. Päiväkoti-ikäiselle lapselle puhelin ja tietokone eivät luultavimmin ole niitä asioita, joita he välttämättä tarvitsevat, mutta lämpimät vaatteet ja ehjät kengät ovat sellaisia.

Laihikaisen ja Paavosen artikkelissa (2011) *perhe ja lasten hyvinvointi*, tutkitaan perheen sisällä ilmentyvien ongelmien vaikutusta lasten hyvinvointiin. Tutkimus toteutettiin 5–6-vuotiaiden suomalaisten ja virolaisten lasten perheitä tutkimalla. Tutkimuksessa nousi esille, että perheessä esiintyviä ongelmia voi olla sairaus, ristiriidat (esimerkiksi parisuhde ongelmat), alkoholiongelmat ja talousongelmat. (Laihikainen & Paavonen, 2011, s101.)

Tutkimuksessa perheen ongelmat vaikuttivat lapsiin niin, että mitä enemmän perheessä koettiin näitä edellä mainittuja ongelmia, lapsi käytti huomattavasti enemmän aikaa ruutujen äärellä ja he olivat enemmän huolestuneita perhesuhteistaan. (Laihikainen & Paavonen, 2011, s101.) Voi olla, että kun kotona esiintyy haasteita, lapsi lähtee pakoon todellisuutta ruudun takaiseen maailmaa, joko pelaamalla tai ohjelmia katsomalla. Teen jopa itsekin niin, että pakoilen stressaavia asioita sarjoja katsomalla ja voin siinä ajatella edes sen hetken olevani jossain muualla. Tutkimuksessa käy ilmi, että myös sillä on vaikutusta, kuinka paljon näitä erilaisia ongelmia näyttäytyy perheessä. Lapset, joiden perheessä esiintyy paljon ongelmia, voivat oireilla psykosomaattisesti. Lisäksi erityisesti perheen taloudellisiin ongelmiin ja sairauksiin liittyi lapsen oma-aloitteisuuden puutetta. (Laihikainen & Paavonen, 2011, s101.)

Kolikolla on kaksi puolta. Tässäkin asiassa on myös mielenkiintoinen käänne, sillä kun tarkastellaan perheen taloudellista tilannetta, hyvä taloudellinen tilanne ja hyvinvointi voivat vaikuttaa myös negatiivisesti. Tämä johtuu siitä, että taloudellisesti hyvinvoivien perheiden lapsilla todettiin olevan enemmän pelkoja liittyen painajaisiin, mielikuvitusolentoihin ja televisioon. Tämä tulkittiin johtuvan yleisemmästä medialaitteiden käytöstä ja niiden saatavilla olosta. (Laihikainen & Paavonen, 2011, s101.) Eli ne perheet, joilla oli rahaa käyttää

puhelimiin, televisioihin ja tietokoneisiin. Sinänsä on hyvinkin normaalia, että kotona on televisio, tietokone ja muita samankaltaisia laitteita. Tässä tutkimuksessa nousi esille se, että erityisen hyvin taloudellisesti toimeen tulevien perheiden vanhemmilla ei ollut yhtä paljon mahdollisuuksia viettää aikaa lastensa kanssa, verrattuna muihin lapsiperheisiin (Laihikainen & Paavonen, 2011, s101). Tämän itse näkisin olevan jopa suuremmassa yhteydessä medialaitteiden kulutukseen, kuin niiden saatavilla olo. Tutkimuksessa todettiin myös se, että perheen hyvinvointi on riippuvainen monesta tekijästä ja perheet tarvitsevat monenlaista tukea, taloudellisesta tuesta auttamistoimiin (Laihikainen & Paavonen, 2011, s101). Vaikka yksi osa-alue olisi kunnossa voi jollakin toisella alueella olla ongelmia.

10 Lopuksi

Suomessa köyhyyttä ei ole paljoa suhteutettuna muihin maihin. Köyhyys raja määritellään koko väestön keskiarvoisten tulojen mukaan niin, että kun yksilön tulot ovat 60 prosenttia pienemmät keskiarvosta, on yksilö köyhä. En varsinaisesti itse pidä sanasta köyhä, sillä siihen liittyy mielestäni niin paljon stereotyyppisiä mielikuvia ja stigmaa. Vaikka köyhyyttä varsinkaan absoluuttista köyhyyttä ei ole tilastollisesti Suomessa paljoa, ei se tarkoita sitä, etteikö täällä voisi olla paljon taloudellisia vaikeuksia. Jokainen köyhyysrajan alla elävä lapsi on liikaa.

Köyhyys itsessään vaikuttaa hyvin kokonaisvaltaisesti lapsiperheen arkeen. Suhteellinen lapsiperheköyhyys kertoo siitä, onko lapsiperheellä tarpeeksi resursseja elää yhteiskunnan normien mukaisesti. Eli yhteiskunta itsessään määrittää miten ja millaisilla resursseilla täällä kuuluisi elää. Tavallaan tietynlaiset toimintamallit ja elämäntavat tulevat jostain muualta kuin yksilöstä itsestään. Normina koen olevan juuri se, että ensin opiskellaan ammatti ja mennään töihin, sitten ostetaan asunto lainalla ja tehdään lapsia. Tämä on se normi, jota noudatetaan, tai ainakin pyritään noudattamaan. Kun mainitsin siitä, kuinka erilaista köyhyys on suomessa verrattuna muihin maihin ja varsinkin kehitysmaihin. On olennaista huomioida se pointti, että täällä Suomessa elämiseen tarvitaan huomattavasti enemmän. Tällä tarkoitan suojan lisäksi lämmintä asuintilaa, sillä talvet ovat kylmiä. Ruokaan menee yllättävän paljon rahaa ja vuokrat varsinkin pääkaupunkiseudulla ovat korkeita. Tätä toki kompensoidaan palkkauksella, mutta ei se aina riitä. On täysi mahdottomuus vertailla keskenään maata, jossa on paljon absoluuttista köyhyyttä, maahan, jossa köyhyys on enemmän suhteellista.

Köyhyys itsessään ei tee lasta tai lapsiperhettä onnettomaksi. Myös varakkaassa perheessä voidaan olla onnettomia. Tutkielmassani tulee esille se, että perheen yhteisenä tekemisenä esille nousee ruokailu. Lapselle on erityisen tärkeää se, että perhe kokoontuu syömään yhdessä ja viettää aikaa yhdessä. Sillä ei niinkään ole merkitystä onko ruokana makaronilaatikkoa vai rotukarjan sisäfileepihvi.

Harrastukset ja vapaa-ajan toiminta aiheuttavat herkästi taloudellista eriarvoisuutta, sillä varsinkin kalliimmat harrastukset ja välineistö ovat sellaisia, että kaikilla perheillä ja perheiden lapsilla ei ole niihin varaa. Myös lasten keskuudessa tietyt harrastukset voivat nostaa lasten statusta ja suosiota.

Varhaiskasvatuksessa ei ole sen isommin huomioitu taloudellista eriarvoisuutta, ainakaan kun tarkastellaan varhaiskasvatuksen asiakirjoja. Se mikä nousee esille, on

että varhaiskasvatuksessa pyritään kohtelevaan kaikkia lapsia tasa-arvoisesti riippumatta heidän taustoistaan, sekä puuttumaan lasten keskinäisen keskustelukulttuurin eriarvoistaviin piirteisiin hienovaraisesti. Tästä voidaan tehdä suoralinjainen tulkinta, että perheen taloudellisella tilanteella ei ole merkitystä lapsen päiväkodissa. Ainakaan siinä mielessä, että se voisi positiivisella tai negatiivisella tavalla vaikuttaa päiväkotihenkilöstön asennoitumiseen lasta kohtaan. Myös se, että henkilöstö kitkee pois lasten keskuudessa tapahtuvan eriarvoistavan käytöksen, on tasa-arvoista kohtelua edistävää. Se tietenkään ei ole aivan päivän selvää, että henkilöstö tiedostaa kaikki mahdolliset huonot toimintamallit liittyen eriarvoisuuteen. Tietoisuudella ja juuri tämän aiheen käsittelyllä saadaan muodostettua turvallista varhaiskasvatusympäristöä kaikille lapsille tasapuolisesti. Varhaiskasvatus kehittyy alati ja sen kuuluukin kehittyä ja pysyä ajan hermoilla. Jatkuvasti tulee uutta tutkimustietoa ja uusia pedagogisia toimintatapoja, jolloin nykyiset toimintamallit ja tiedot vanhentuvat ja kehittyvät. Se mihin päiväkotia ja kotia ei pysty loputtomasti vaikuttamaan, on ympäristö ja ympäristön vaikutus lapseen. Kun puhutaan kuluttamisesta, huomataan että lapsen kaveripiirillä on suuri vaikutus siihen millaisia vaatteita tai elektroniikkaa lapset suosivat. Lasten ystävyysuhteiden kannalta taloudellinen samanarvoisuus on merkittävää. Eli se, että tullaan taloudellisesti samankaltaisesta perheestä ja ympäristöstä, vaikuttaa ystävyysuhteiden muodostamiseen.

Taloudellista eriarvoisuutta on se, että oman taloudellisen tilanteen johdosta ei ole yhdenvertainen muiden yksilöiden kanssa. Pienellä lapsella se on sitä, että perheen taloudellisesta tilanteesta johtuen lapsella ei ole mahdollisuutta mennä haluamiinsa harrastuksiin tai lapsella ei ole kunnollisia talvivaatteita. Eriarvoisuutta on myös se, että niitä lapsia, joilla on uusia vaatteita ja kaikenlaista hienoa materiaa, nostetaan ympäristössään ylemmälle jalustalle kehumalla ja ihastelemalla. Siinä tilanteessa lapset eivät voi olla yhdenvertaisia ja samanarvoisia.

On hyvin mielenkiintoista, että useammassa käsittelemässäni asiassa on noussut esille perheen aika. Lapselle on selvästikin merkityksellistä se, että kuinka paljon vanhemmat ovat heidän kanssaan. Helposti ajatellaan, että ennen kuin saadaan lapsia, pitää olla tarpeeksi iso asunto ja hyväpalkkainen työ. Kaikesta huolimatta pohjimmiltaan, lapsen kannalta ei ole väliä millainen taloudellinen tilanne perheellä on, jos lapsen omat perustarpeet tulevat täytetyiksi.

Lähdeluettelo

Adamson, P., & UNICEF. (2013). *Child Well-being in Rich Countries : A Comparative Overview*. United Nations Publications.

Antikainen, A., Rinne, R., & Koski, L. (2013). *Kasvatustieteologia* (5. uud. p. ed.). PS-kustannus.

Hakovirta, M., & Kallio, J. (2020). *Lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus*. Vastapaino.

Hakovirta, M., & Rantalaiho, M. (2012). *Taloudellinen eriarvoisuus lasten arjessa*. Kelan tutkimusosasto.

Lahikainen, A. R., Bardy, M., Pölkki, P., Blom, R., Kajanoja, J., Järventie, I., & Sauli, H. (2001). *Eriarvoinen lapsuus*. WSOY.

Lammi-Taskula, J., & Karvonen, S. (2014). *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

Oksanen, A., & Salonen, M. (2011). *Toiminnallisia loukkuja : hyvinvointi ja eriarvoisuus yhteiskunnassa*. Tampere University Press.

Opetushallitus. (2019). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018*. Opetushallitus.

Pietiläinen, M., Tilastokeskus, Tilastokeskus, & Sauli, H. (2013). *Työ, talous ja tasa-arvo*. Tilastokeskus.

Ruckenstein, M. (2013). *Lapsuus ja talous*. Gaudeamus.

Siljander, P. (2014). *Systemaattinen johdatus kasvatustieteeseen : peruskäsitteet ja pääsuuntauokset* ([Uud. p.] ed.). Vastapaino.